

57 57 ב

של המוריש ממש :

מזה מובן אשר בריתו של כ"א מִישראל היא "בריתו של א"א", שהרי כחו והכשרתו להיכנס בברית זו באי לו בירושה מא"א, ומכיון שהיורש — מבלי הבט על מצבו — נכנס במקומו של המוריש כנ"ל, א"כ הרי ברית שלו היא בריתו של א"א.

ב. אבל צריך להבין :

הרמב"ם : כתב בביאור מצוה זו : "א"ן אנו מלין מפני שא"א ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה ציוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול", הרי מובן, דאף שהכח על קיום מצות מילה ניתן בירושה מא"א, מ"מ המצוה עצמה, כפי שהיא מוטלת עלינו, אינה המושך בירושה מ"בריתו של א"א", רק שמיוסדה ומתחילה : בציויי הקב"ה ע"י משה — וא"כ למה נקראת מצוה זו "בריתו של א"א" ?

ובפרט לפי מאמר המדרש¹⁰ : "כל המצות שעשו לפניך האבות ריחות היו אבל אנו שמן תורק שמך", הרי שבקיום המצות שלנו יש עדיפות ומעלה יתירה על קיומן ע"י א"א, בדוגמת מעלת גוף השמן על ריחו.

(7) שו"ת צ"פ דחנינא סי' קיח. וראה צ"פ ח"א ג' סי' קיח : דהוא עצם האב.

(8) פיה"מ חולין ספ"ז.

(9) ואפי' את"ל שיש בזה גם המשך ציויי הקב"ה לאברהם — אין סברא להזכיר את הסטל ולהשמיט את העיקר !

(10) שהש"ר פ"א, ג.

א. בפרשתנו : מסופר ע"ד ציויי הקב"ה לא"א לימול את עצמו וב"ב, ובקיומו ציויי זה נעשה "ראש למו" לים" : — ראש וראשון לכל הנכנסים בכריתות הברית קודש שבין הקב"ה וכאורא מִישראל.

ועד שבנוסח הברכה לברי"מ אנו אומרים : "להכניסו בבריתו של א"א" : — והיינו שברית המילה המתקיימת עתה היא משתייכת ומתייחסת לזו של אברהם אבינו — דלהיותו (אברהם) אבינו" הרי הוא מוריש ומנחיל ל- כאורא מבניו, היורשים את הכח להי- כנס בברית עם הקב"ה. ובגדרי ה- ירושה הלא ידוע :

א) שהירושה אינה תלויה כלל ב- מצבו והכנתו של הבן לרשת, כי גם תינוק בן יומו יורש הכל.

ב) שאין בירושה משום שינוי רשות המוריש, כ"א שהיורש נכנס במקומו

(1) יו" ט ואילך.

(2) פתחתא דאסתר י.

(3) שבת קלז, ב. טושי"ע רסה, א.

(4) להעיר ממחז"ל "מעשה אבות סימן לבנים" (אזה"ת ר"פ לך. וראה רמב"ן בראשית יב, ו : "כל מעשה שאירע לאבות סימן לבנים" וראה שם יב, יו"ד. וראה ב"ר פ"מ, ו). בארוכה בלקו"ש ח"ג ע' 758 ואילך.

(5) שהרי ענין זה ישנו בטבע כאורא מבניי וכדמשמע גם מהא דהנודר ממולים אסור (גם) בערלי ישראל (נדרים לא, ב). וזה מורה שהיה בגילוי בעוטס כי "בנדרים הלך אחר לשון בני"א" (נדרים ל, ב וש"ג).

(6) ב"ק קיא, ב. ב"ב מד, א וברשב"ם שם ד"ה הניחא.

וגם לאחר שגולד, שהנפש כבר באה אז לידי חיבור עם הגוף, הרי מה שניכר ונגלה בגופו הוא לא פעולתה וחיבורה של הנפח"א (שהיא עדיין בו בבחי' העלם ומקיף), כ"א של גופו החיונית. כניסתה הפנימית של נפש הקדושה בגוף והתחברותה הגלו' הריהי נפעלת וניכרת דווקא ע"י הברי"מ, מפני שנעשה אז "ברית" בבשרכם לברית עולם" — שהברית עם הקב"ה טבועה וחתומה בבשר הגוף הגשמי, ועד "לברית (הנראית וניכרת גם לאומות ה)עולם".

ד. זוהי מעלתה של מצות מילה על שאר המצות:

כל המצות ענינם לחבר את האדם המקיימן עם הקב"ה המצווה — מצוה ל' צוותא¹⁵ וחיבור — אבל אין חיבור זה ניכר בגוף המקיים המצוה¹⁶. עד"מ היד המחלקת צדקה, אף שבדאי פעלה מצוה זו שינוי גם במציאותה הגשמית של היד — אבל אין זה שינוי הנראה וניכר בבשר הגשמי של היד. משא"כ במצות מילה. ויתרה מזו — כל ענין המצוה הוא שהשינוי ע"י בריתו עם הקב"ה יהא ניכר בבשר הגוף — לעיני בשר, וגם לאוה"ע, כנ"ל.

ובזה גדלה מעלתה של כריתת-הברית דמילה על כריתת-הברית ד' חורב (וכיוצא בה): הברית שכרת הקב"ה עם בני' בסיני ובערבות מואב הי' גם עם אלו שלא היו נוכחים שם בגופם, כ"א בנשמתם, וכמ"ש¹⁷:

וא"כ איך יתכן אשר מצות מילה שאנו מקיימים הרי היא בריתו של א"א?

גם צריך להבין: לשון הברכה "בבריתו של א"א" מדגישה ענין א"א. ולכאורה עדיף יותר להדגיש שהברית היא עם הקב"ה, דהיינו: ל"הכניסו בברית עם הקב"ה".

ג. ויובן זה בהקדים דברי אדה"ז בשלחנו¹⁸ אשר "תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא כו' במצות מילה".

ולכאורה אינו מובן: גם קודם לידת התינוק, בהיותו עוד במעי אמו, "מלמ" דין אותו כל התורה כולה"¹⁹. הרי שגם טרם הוולדו נמצאת בו נפש הקדושה²⁰ שהיא היא הלומדת את "כל התורה כולה" — ואיך יתאים זה עם המובא לעיל שתחילת כניסת נפש הקדושה היא בעת הברי"מ, שהוא יום השמיני ללידתו?

והביאור בזה: "כניסת נפש הקדושה" פירושה — חיבור פנימי של הנשמה עם הגוף, ועד להתאחדות והתעצמות למציאות אחת, שאז ניכרת ונראית פעולתה של הנשמה בגוף, משא"כ כשהעובר במעי אמו, עם ש' כבר ישנה בו הנפש דקדושה, בכ"ז לא זו בלבד שנשמתו זו טרם "נכ" נסה" ונתאחדה בגופו כנ"ל, אלא שגם פעולתה של נפשו החיונית אינה ניכרת ונרגשת עדיין בגופו — שהרי הוא אוכל ושותה וניזון ממה שאמו אוכלת וכו'²¹.

(15) פרשתנו יו, יג.

(16) לקו"ת בחוקתי מה, ג. ד"ה רבי אומר ש"ת ספ"א ואילך. ביוהשמע"צ השי"ת בתחלתו. התמים ח"א ע' כה ואילך. ובכ"מ. (17) להעיר מתניא קו"א רד"ה להבין מש"כ בפע"ה.

(17*) דברים כט, יד.

(11) אר"ח מהדו"ת סוס"ד.

(12) גדה ל, ב.

(13) ואדרבא — אז היא במצב נעלה יותר, שהרי עדיין אין נפח"ב המבלבלה — כמבואר בסנה' (צא, ב).

(14) גדה שם.

התורה עליו: "להיות נימול בגיל זה — לפי שכל ענין הברית הוא שבשר הגוף הגשמי שלו יתקשר בברית עם הקב"ה כנ"ל, וזה יתכן גם (ועוד יותר) בתינוק בן ח' ימים.

ה. ועפ"ז יתבאר גם נוסח הברכה: "להכניסו בבריתו של א"א":

ב"פרי הארץ" מהרמ"מ מהארא" דאק מבוארת ההפלאה של נסיון ה" עקידה באברהם אבינו, דעם היות שהרבה מבנ"י (גם אנשים פשוטים) במשך הדורות עמדו בנסיון המס"ג (ואפילו בדומה לזו של "עקידה") גם מבלי ששמעו על זה ציווי מפורש מהקב"ה בעצמו — ומ"מ גדלה מעלתו של א"א ע"ה עד להפליא בנסיון ה" עקידה — והטעם הוא, לפי שא"א הי' הראשון שעמד בנסיון זה ובכל כגון דא הרי להיות ה"ראשון" הוא דבר קשה ביותר: אבל לאחר ש"הרא" שון" כבר "פתח את הצינור" וסלל את הדרך — אז נעשה זה בנקל יותר לבאים אחריו, כי הם הולכים ב" דרכיו ואורחותיו".

(23) ראה בביאור לספחמ"צ לרס"ג לה: רי"פ סערלא מצוה לאילב: עיקר חובת המצוה עלי' דקטן גופא הוא דרמיא, וע"ש שהוכיח כן מהא"ו. ואפי' את"ל שעיקר החיוב הוא על האב, מ"מ הרי המצוה מתקיימת בהבן קטן.

(24) פ' וירא, ועיין אה"ק סכ"א. וי"ל. (25) ראה מכילתא ורש"י יתרו יט, ה: כל התחלות קשות.

(26) וכידוע בענין פתח ר' שלוני כ"ו, ראה דרך חיים ע' 65.

(27) ולכן הי' הה"מ "גוהג כשנפלה לו איזה השגה הי' אומרה בפה אף שלא יבינו השומעים. . . בכדי להמשיך ההשגה. . . בזה העולם ואזי. . . יוכל אחר. . . להשיגה" (מאה שערים ע' כח).

(28) עפ"ז יש להוסיף ביאור באה"ק סכ"ו בדיוקו "מדרכיו" באורחותיו".

"כי את אשר ישנו פה גו' ואת אשר איננו פה עמנו היום", ומבואר ב"פדר"א: "שכריתות-ברית זו היתה גם עם הדורות שעברו וגם עם הדורות העתידין לבוא. היינו שכריתות-הברית היתה עם הגשמות שכולם היו שם באותו מעמד, וכל' הידוע בנוגע ל" כאוי"א מבנ"י כולל הגרים: מושבע ועומד מהר סיני".

יתירה מזו: אלו שהיו נוכחים שם בגופם, הרי גם הם באו ב"ברית" רק בזה ששמעו את דברי הברית מפי משה; דעם היות שהשמיעה נתפסת באוזן, אחד מאיבריו הגשמיים של האדם, מ"מ אין האוזן אלא בחי' אחצעי שעי' "שומעת" הנשמה (בכוח השמיעה הרוחני שלה), ומקבלת את הדבר הנשמע. ומובן מזה, שכריתות-הברית אשר בערבות מואב (והדומות לה) היתה בעיקר עם נשמותיהן של ישראל, משא"כ כריתות-הברית דמי' לה, אשר ענינה להיות "ברית ב" בשרכם לברית עולם", (שגם) בשר הגוף הגשמי — ועד ל"סוד סיומא דגופא" — יתקשר בברית עולם עם הקב"ה כנ"ל. שעי' נעשה "דירה לו ית' בתחתונים" — בתחתון שאין למטה ממנו".

וחזו כל ענינה של מצות מילה: בהיות התינוק בן שמונת ימים, בעת שמושלל עדיין מכל ענין של דעת והבנה והשגה, מצד גילוי הנשמה וכ" חותיו הרוחניים הרי אינו שייך ליכנס בברית עם הקב"ה, ובכל זאת הטילה

(18) פמ"א שמו"ר ספכ"ח. תנחומא נצבים ג. זח"א צא, א. זח"ב נג, ב. תיז תמ"ס (פו, א).

(19) שבועות כב, ב.

(20) הקדמת תקו"ז (יו, א).

(21) תנחומא נשא פט"ו.

(22) תנאי פל"ו.

ראשון, כנ"ל, ומכיון שכל אחד מבני המקיים מצוה זו הריהו ג"כ בבחי' "ראשון", א"כ הוא נכנס "בבריתו של א"א" ממש²⁹.

ו. לפי הנ"ל יתבאר ענין נוסף ה' דורש ביאור: מדוע קשור ענין ה' ברי"מ בדבר הגורם, "צער דינו" קא³⁰? ובפרט — שהשמחה הוא עיקר בעבודת ה' — וכמ"ש³¹ "עבדו את ה' בשמחה"³², וא"כ למה נצטוונו מהקב"ה לעשות מצוה גדולה וחמורה זו³³ דוקא באופן של צער — היפך ענין השמחה?

ואף שזה שפעולת המילה גורמת צער הוא לפי שכן הוא טבע הגוף בכל פעולות כיו"ב — אמנם מכיון שכל עניני העולם הם מדויקים ומ' כוונים כפי שענינים אלו הם למעלה בשרשם (כיון "שנשתלשלו מהם"³⁴) ומכ"ש בענין של מצוה — הרי מובן

אמנם כל זה הוא בענין התלוי בהבנתו והרגשתו של האדם ובעבודתו. שבכדי שיוכל להתגבר בכחות שלו על הקשיים והמניעות בענין זה — כש' יודע וכשמרגיש שכבר קדמהו בזה ה"ראשון" (ובפרט כשהוא אביו) ופתח את הצינור "עבורו ועבור כל בני" ה"ז מסייע לו בעבודתו הוא. אבל כשהגידון הוא בענין שאינו קשור בידיעתו ופעולתו, כ"א בפעולה הנע' שית בגופו בלי הכשרה והכנה מצדו — ובפרט בתינוק שאין בו שום שליטה והשפעה של כחותיו הרוחניים — הרי לא יתן ולא יועיל לו מאומה מה שהדבר כבר נעשה לפניו; וא"כ הרי במובן זה אין הפרש בינו ולבין ה"ראשון" — בפעולה זו הרי הוא "ראשון", כי אין לו סיוע מהבא לפניו.

ובאמת שכן הוא גם בגדול (וגר) המקיים מצות מילה — אף שכבר יש לו דעת והרגש וכו' — דלהיות שכל עיקרה של מצות מילה הוא להכניס את הבשר הגשמי ממש (ע"י פעולה גשמית) בברית עם הקב"ה, וכפי ש' נתבאר לעיל בארוכה, הרי מובן שב' פעולת הברית עצמה אינו פועל אותו העזר והסיוע הבא דרך הכחות הרוח'ניים ופועל בהם וע"י (היינו שנתנית הכוח הבא מהראשון) ואפילו זו הבאה בתור סגולה כירושא) שייכת רק ב' ההכנה וההכשרה הרוחנית ליכנס ב' ברית המילה, אבל לא בהפעלת והט' בעת הברית בגשם הגוף). ולפי"ז הרי כל אחד ואחד המקיים מצות ברי"מ, בין קטן ובין גדול הריהו בבחי' ראשון במובן זה.

ובזה יובן מה שאנו אומרים "להכ' ניסו בבריתו של א"א": כי ענינו ומעלתו של א"א הוא בזה שהי' ה'

(29) ע"פ מ"ש בפנים יומתק המשך לשון הרמב"ם בפיה"מ שם: "שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה" — (ולכאורה, מה מקום להרגיש שנמול כא"א והרי אנו מלין רק מפני הציצוי למשה רבינו כתחלת ל' הרמב"ם שם) — כי הברי"מ שלנו היא ג"כ בבחי' ראשון, כמו שמל א"א ע"ה. וראה לקו"ש ח"ה ע' 89 הערה 25.

(30) כתובות ת, א. ועד שי"א (אבודרהם ברכות שער ג. הגהמ"י מילה פ"ג ה"ג. בשם י"מ. ועי' תוס' סוכה מו, א ד"ה העושה) שמשעם זה אין מברכין שהחינו במצות מילה.

(31) תהלים קב, ב וראה רמב"ם סוף הלכות לולב.

(32) ובכללות — אדרבא מצות מילה "קבלו עליהם בשמחה" ובשמחה גשמיית — "שעושי'ן משתה" (שבת קל, א. וב' פרש"י).

(33) ראה רמב"ם סוף הלי מילה.

(34) ראה תניא רפ"ג וראה בהנסמן לעיל ע' 8 הערה 14.

ז. וההוראה מזה :

אדה"ז כותב בשולחנו י"ג : "אין ל' אדם רשות על גופו כלל כו' לצערו בשום צער", ומובן מזה בפשטות שאין האדם רשאי לחפש אחרי התעסקות בענין אשר יגרום לו צער. ובכ"ז כשהגידון הוא בענין של שליחות לעשות לו ית' דירה בתחתונים, או, הרי אדרבה, אינו רשאי להימנע מזה מחמת הצער הקשור בזה — ובהדי כבשי דרחמנא למה לך"י, ואולי דוקא באופן זה הוא ממלא את תפקידו ושליחותו.

ומזה מובן דמי שהוטל עליו תפקיד של "שליחות" כזו, אינו יכול להעמיד על שיקול דעתו האם לקבל את השליחות או לא, כי אדם קרוב אצל עצמו"י ואפשר שיטה ויסלף שכלו ובלבד להשתמט מהשליחות מפני ה' צער, ואם כי אפ"ל שעליו להודיע למשלח אשר לדעתו (של השליח) יהי' לו צער וכיו"ב, אבל ההחלטה עצמה צ"ל של המשלח (אשר בודאי אין לו פניות ח"ו).

ואדרבא, כשיתמסר לתפקידו בכל כחותיו הוא, נוסף על כחו של המשלח, בודאי יצליח וימלא את השליחות ה' מוטלת עליו כדבעי — ובלי צער ויסורים יי, כ"א בשמחה וטוב לבב — ויעשה לו יתברך דירה בתחתונים.

(משיחת ש"פ פנחס, י"ט * תמוז, תשל"ב)

שענין הצער בברי"מ הוא בכוונה ובתכלית מיוחדת.

ובפרט לפי סברת אחרונים"י ש" מצות מילה צריכה להיות דוקא ע"י צער. (ושלכן אין להרדים את הנימול, כולו"י או חלקו, שלא ירגיש את הכאב) — הרי בודאי שהצער הוא ענין עיקרי במצות מילה.

והביאור בזה :

ענינה של מצות מילה הוא להמשיך אלקות גם בבשר הגשמי שבגוף, שבזה נעשה לו יתברך "דירה בתחתונים", ז.א. שגם בתחתון ביותר, וכמו שהוא בתחתוניותו — עושים דירה לו ית', ולכן צ"ל דוקא בבשר כמו שהוא בטבעו הוא ; מוגדר בכל תכונותיו — אשר גם בבשר כזה שהוא מרגיש צער בדבר (מצוה) שצ"ל בו ההיפך מזה (השמחה), גם בדרגא כה נמוכה פועלים שתתקשר בברית עולם עם הקב"ה יי.

(35) שו"ת אמרי יוסף ח"ב סק"ב. וראה שו"ת מערכי לב חיו"ד סי' נג שחולק.

(36) ראה ספר כורת הברית, נחל ברית סי' רסא סי"ד, שאז יש שאלה נוספת מטעם ומצות צריכות כונה ודעת.

אלא שבנוגע לגר כתב בשו"ת דבר אברהם (ח"ב סי' כה) שהמילה אינה מצוה כלל, כ"א הכשר, ובשו"ת לב ארי' סי"א (להרא"ל גרוסנס שי' — לונדון תשי"ח) ד"ל שעפ"ז מותר להרדימו לכל האיעות.

(37) להעיר (בנוגע לאברהם) מב"ר (פמ"ז, ט) : הרגיש ונצטער כדי שיכפול לו הקב"ה שכרו. וע"פ מ"ש בגנים, יומחק מה שבמדרש שם מקשה כ"כ בחריפות על המ"ד שלא נצטער — כי כנ"ל הצער הוא ענין עיקרי במצות מילה, וא"כ מובן שב"א שהי' "ראש למולים" בודאי לא הי' חסר אצלו ענין עיקרי זה. וראה לקו"ש ח"ה ע' 80 ואילך ובהערה 40 שם.

(38) ה' גזקי גוף ונפש סי"ד.

(39) ברכות י' א.

(40) סנה' ט, ב. וש"נ.

(41) עיין אגה"ק סכ"ב.

(* ביום זה (י"ט תמוז, תר"ם) הוכנס כ"ק אדמו"ר (הרי"ץ) בבריתו של א"א.

וירא

א"א היא עבודתו להוי', הרי ב' ה' פרשיות הן שתי מדריגות בעבודתו הנעלית של א"א. ומזה, שההפרש שבין שתי המדריגות (שתי הפרשיות) של אברהם אבינו יש להבין משני השמות של פרשיות אלו, דהרי שמה של הפרשה מרמוזו ומוכיח על תוכנה, כמבואר כמה פעמים.

והנה החילוק העיקרי (בתוכן מע' לתו של אברהם) בין פ' לך לך ופ' וירא: בפ' לך המדובר הוא במדריגת א"א כמו שהי' קודם היכנסו בברית-המילה (ורק בסופה מסופר איך שנצטווה מאת ה' למול א"ע ואת ב"ב, ושכן עשה); ובפ' וירא מדובר בא"א לאח"כ שכבר קיים מצות מילה —

הידוע * — בזמנים נפרדים, ובנוד"ד ש' עיקר פרשיות אלו הוא אודות אברהם, ה"ז מורה שהם ב' ענינים שונים באברהם עצמו. (5) ובפרט ששמות ב' פרשיות אלו הם אודות אברהם: "לך לך" הוא הציחי לאברהם לילך כו'; "וירא" הוא גילוי הקב"ה לאברהם.

(6) ראה לקו"ש ח"ה ע' 58.

(7) וגם זה — עד יום ג' למילתו (ר"פ וירא) שעדיין לא נתרפא ממילתו, שאיזו עדיין תכלית ענין המילה — דהרי ענינה של מצות מילה הוא ברית עולם בבשר הגוף הגשמי (כמבואר לעיל ע' 45 ואילך, וראה להלן ס"ג), וכל זמן שלא נתרפא (ושיודעים שיצא מהסכנה — והרי בשלישי למילה מחללין עליו את השבת (שבת קלד, ב. וראה לקו"ש ח"ה ע' 77 ואילך בארוכה)) — אין ביורר כ"כ שהברית עולם הוא בר קיימא בגשמיות.

א. ארז"ל: שספר בראשית נקרא בשם "ספר הישר", לפי ש"זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים". אמנם, אף שהספר (בראשית) בכללותו נקרא על שם כל שלשת האבות, דהיינו שכל כולו של ספר "הישר" משתייך (בפנימיותו) לג' ה"ישרים" כולם, הרי בפרשיות יש בו פרשיות שהמדובר העיקרי (הגלוי) בהן הוא באחד משלושת האבות ביחוד.

והנה, הפרשיות שכל תוכנן מתייחס לאברהם במיוחד — הן פ' לך לך ופ' וירא.

ומזה שנחלקו לב' פרשיות, עם היות ששתייהן ענינם אחד: אברהם אבינו, הרי מוכרח שבהן מתבטאות שתי "פרשיות" וסוגים בענינו ומע' לתו של א"א; ומכיון שמעלתו של

(1) ע"ז כה, א. וראה תו"ח לך (פה, ד).
(2) כדמוכת מהלשון "זה ספר אברהם יצחק ויעקב" — שהספר משתייך לכל הג' אבות.

(3) ואף שגם בפ' חיי שרה מדובר אודות אברהם — הרי שם גם עניני יצחק הם מהענינים העקריים שבסדרה (וכ"ש שכן הוא בהנוגע פ' גז — אף שבסופה מדובר אודות אברהם).

(4) ע"ד המובן במד"ל (תענית כו, ב. מגילה כב, א) "כל פסוקא דלא פסקי משה אנן לא פסקינן ליה", שמכיון שלא נפסקו בתורה הרי זה מורה שכל עניני פסוק אחד שייכים ביחד, ועדין להיפך שאותם הפסוקים שנפסקו בתורה ה"ז לפי שהם ב' ענינים נפרדים — עדין בפסוק הפרשיות (ראה זח"ב רו, ב) שמאחר שנפסקו לב' פרשיות ה"ז מורה שהם ב' ענינים נפרדים (ולכן גם קריאתם וה' לימוד למעשה מתוכנם — כפתגם אדה"ז

(*) היום יום ע' קא. ובארוכה — סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.